

VRIJHEIDSDEBAT

KORTE OMSCHRIJVING

Aan de basis van de rechtsstaat ligt het gegeven dat burgers bepaalde vrijheden hebben en dat deze zijn vastgelegd in de grondwet. Deze vrijheden zijn echter niet onbegrensd en botsen regelmatig. In deze werkvorm ontdekken leerlingen aan de hand van verschillende casussen op welke manier deze botsingen plaatsvinden en ze gaan met elkaar in debat over de grenzen van onze vrijheden en rechten.

Deze werkvorm kan goed gebruikt worden als verdieping op de werkvorm 'De vier vrijheden in beeld'.

LEERDOELEN

- Leerlingen ontdekken aan de hand van actuele vraagstukken dat bepaalde vrijheden en rechten van onze rechtsstaat ook dilemma's met zich meebrengen.
- Leerlingen onderbouwen verschillende meningen met betrekking tot de grenzen aan vrijheden en rechten binnen onze rechtsstaat.

BENODIGDHEDEN

- Per groepje één casuswerkblad

DUUR

45 minuten

VOORBEREIDING VOOR DOCENT

- Print of kopieer de werkbladen met de casussen voor de leerlingen. Kies hierbij zelf welke casussen het meest geschikt zijn voor de groep, aan de hand van het niveau van de klas en de onderwerpen van de casussen. Eén casus wordt bestudeerd door twee groepjes van ongeveer 4 à 5 leerlingen. Laat deze groepjes een verschillend standpunt innemen.
- Zorg dat de klas zo is ingedeeld dat leerlingen gemakkelijk in groepjes kunnen werken.

HANDLEIDING

INTRODUCTIE (5 MIN)

- Introduceer het onderwerp grondrechten en vrijheid. Als u deze werkvorm gebruikt rond 4 en 5 mei of de viering van 75 jaar vrijheid: bespreek dan met de leerlingen hoe er in de Tweede Wereldoorlog geen sprake was van een rechtsstaat en grondrechten met voeten werden getreden. Vraag aan de leerlingen welke rechten tijdens de Tweede Wereldoorlog niet werden gerespecteerd en bespreek dit met hen. Denk bijvoorbeeld aan:
 - Geen vrijheid van godsdienst en levensovertuiging: joden werden door de nazi's vervolgd en vermoord. Dit omdat joden als een ras werden gezien dat een bedreiging vormde voor het Arische ras.

- Geen gelijkheidsbeginsel: niet alleen Joden werden behandeld alsof ze minderwaardig waren, ook homo's, gehandicapten en Roma en Sinti waren slachtoffer van de wreedheden van de nazi's.
- Geen vrijheid van vereniging: tijdens de oorlog werden (in Nederland) alle politieke partijen verboden, behalve de NSB.
- Geen kiesrecht: tijdens de Tweede Wereldoorlog hadden burgers geen kiesrecht en was er geen democratische manier om het bestuur van Nederland vorm te geven.
- Geen vrijheid van meningsuiting: burgers waren niet vrij om voor hun mening uit te komen. Niet voor niets doken veel kranten onder en moesten zij hun nieuws in het geheim verspreiden.
- Geen briefgeheim: ook communicatie via brieven was lastig, omdat de nazi's konden meelesen met wat je schreef. Hetzelfde gold voor communicatie via de telefoon; deze kon worden afgeluisterd.
- Geen respect voor eigendom: eigendom van burgers (bijvoorbeeld joden) werd zomaar onteigend.
- Vertel dat het daarom belangrijk is dat onze rechten en vrijheden zijn vastgelegd in de grondwet. Bespreek echter ook dat deze rechten niet onbepert zijn. Het recht op vrijheid van meningsuiting betekent bijvoorbeeld niet dat je mag oproepen tot geweld.
- Vertel de leerlingen dat ze in groepjes gaan nadenken over vrijheden en rechten die zijn vastgelegd in onze grondwet, aan de hand van verschillende actuele casussen. Dit zijn casussen die de leerlingen voor bepaalde dilemma's stellen.
- Geef aan dat na het bestuderen van de casus steeds twee groepjes kort met elkaar in debat gaan. Leg alvast uit dat het debat in vier verschillende stappen verloopt:
 - U leidt de casus in.
 - Eén persoon van elk groepje vertelt kort wat het standpunt van het groepje is en wat hun belangrijkste argument(en) hiervoor zijn.
 - Alle leerlingen uit beide groepjes mogen daarna op elkaars inbreng reageren. Als een leerling iets wil zeggen, gaat hij of zij staan. Leerlingen die staan krijgen van u de beurt om te praten. Daarna gaan zij weer zitten.
 - Als u het aangeeft, mogen ook de andere leerlingen uit de klas hun mening geven. Met welk groepje zijn zij het eens? Waarom? Hebben zij nog andere argumenten? Hierna gaat u verder met de volgende casus.

WERKEN AAN CASUSSEN (20 MINUTEN)

- Verdeel de klas in groepjes van ongeveer 4 à 5 leerlingen. Zorg dat er een even aantal groepjes is.
- Geef aan of leerlingen tijdens het werken aan de casussen extra informatie mogen opzoeken, bijvoorbeeld op hun telefoon.
- Verdeel de casussen over de groepjes, zorg er hierbij voor dat steeds twee groepjes dezelfde casus (met een ander standpunt) krijgen. Geef elk groepje één werkblad.
- Loop rond om groepjes te helpen. Zie hiervoor de tips verderop in de handleiding. Controleer ook of de groepjes al hebben besloten wie het eerst het woord zal voeren in het korte debat.

DEBAT EN NABESPREKING PER CASUS (20 MIN)

- Voer het debat zoals hierboven beschreven.
- Bespreek na elk debat de casus kort na. Vertel hierbij ook wat naar aanleiding van de maatschappelijke discussies in Nederland over de onderwerpen is besloten of wat er mee is gebeurd. Zie hieronder.

CASUSSEN

Hieronder vindt u per casus tips om leerlingen aan het denken te zetten over argumenten met betrekking tot hun casus. Ook vindt u informatie, indien relevant, over het verdere verloop van de casus.

CASUS: VERPLICHT INENTEN

TIPS

- Waarom zouden ouders hun kinderen bewust niet inenten? Denk bijvoorbeeld aan religieuze overtuigingen of ideeën over risico's die de inenting met zich zouden meebrengen.
- Zijn er nog tussenvormen tussen niet verplichten en wel verplichten? Denk bijvoorbeeld aan het alleen verplichten als ouders hun kind op de kinderopvang willen doen.
- Wat zou de overheid nog meer kunnen doen om de vaccinatiegraad te verhogen? Denk bijvoorbeeld aan goede voorlichting aan de hand van wetenschappelijk onderzoek of aan meer in gesprek gaan met de ouders die bezwaren hebben.

UITKOMST

Veel politici willen vaccinaties minder vrijblijvend maken; ze maken zich zorgen dat steeds meer ouders vaccinaties niet vertrouwen. D66 diende een plan in om kinderdagverblijven toe te staan kinderen die niet gevaccineerd zijn te weigeren. De Raad van State vond dit geen goed plan, omdat het te weinig effect zou hebben en de grondrechten van burgers te veel zou schenden. Het is nog onduidelijk of D66 dit plan toch gaat doorzetten en of er nog andere voorstellen komen (april 2019).

CASUS: POLITIEAGENT MET HOOFDDOEK

TIPS

- Waarom zou de regel bestaan dat politieagenten geen hoofddoek mogen dragen als ze ook een uniform dragen?
- Hoe zit dit precies met andere geloofsuitingen, zoals bijvoorbeeld kettinkjes met kruisjes of keppeltjes?
- In hoeverre zou het wel of niet toestaan gevolgen kunnen hebben voor hoe (verschillende groepen) mensen aankijken tegen de politie?
- In hoeverre zou het wel of niet toestaan gevolgen kunnen hebben voor de diversiteit van het politiekorps?

UITKOMST

Sarah Izat is naar het College voor de Rechten van de Mens gestapt. Volgens dit College werd zij door de Nationale Politie gediscrimineerd omdat zij geen hoofddoek in combinatie met een uniform mocht dragen tijdens haar werk. De uitspraak van het College is echter niet bindend. De politie hoeft de regels dus niet te herzien.

CASUS: ANTIDEMOCRATISCHE POLITIEKE PARTIJ

TIPS

- In hoeverre is de partij echt een gevaar voor de democratie in het land? Denk bijvoorbeeld aan de populariteit van de partij.
- Zou het anders zijn als de politieke partij wel veel aanhang zou hebben?
- In hoeverre loopt men het risico dat de overheid controleert welke politieke partijen goed of slecht zijn?

UITKOMST

Het constitutioneel hof in Duitsland heeft het verzoek om de NPD te verbieden afgewezen. Volgens het hof had de partij wel een ondemocratisch karakter, maar was zij niet een groot genoeg gevaar voor de democratie. Er zou geen actief plan zijn om de democratische orde in Duitsland kapot te maken. Ook gaf het hof aan dat de partij slechts een minimale rol speelt, met één zetel in het Europees Parlement en niet één zetel in het nationale parlement en de deelstaatparlementen, en met maar 5.000 leden.

CASUS: DNA-DATABANK

TIPS

- Betekent het vinden van DNA-sporen gelijk dat iemand de dader is?
- Hoe zou zo'n DNA-databank beveiligd worden en wat zou er kunnen gebeuren als de gegevens uit de DNA-databank op een verkeerde manier worden gebruikt?
- Van welke personen zou het DNA in zo'n DNA-databank moeten zitten? Gaat dat bijvoorbeeld om alle burgers? Om eerder veroordeelde criminelen? Mensen die verdacht worden van een misdrijf?
- Zou de DNA-databank iets verplichts moeten zijn? Of zou het ook kunnen op vrijwillige basis?

UITKOMST

Jos B. moet terechtstaan voor doodslag. Hij wordt niet vervolgd voor moord, omdat het OM niet kan bewijzen dat er sprake zou zijn voor een vooropgezet plan. Deskundigen geven daarnaast aan dat het aantreffen van DNA vaak niet voldoende is om iemand te veroordelen. Er is nog geen uitspraak geweest, maar Jos B. zit nog wel vast.

CASUS: VERPLICHT INENTEN

In onze grondwet staat dat iedereen recht heeft op onaantastbaarheid van het eigen lichaam. Anderen mogen niet beslissen wat er met jouw lichaam gebeurt. Maar wat als je hiermee anderen in gevaar brengt? Jullie casus gaat over dit grondrecht.

In 2014 overlijdt een gezonde, acht maanden oude baby bijna aan mazelen nadat hij was besmet door een oudere kind. De baby was vanwege zijn leeftijd nog niet gevaccineerd. Het oudere kind was bewust niet gevaccineerd door de ouders. Ook in april 2019 breekt er in een Haags kinderdagverblijf de mazelen uit. Vier jonge kinderen raakten besmet. Door zulke voorvallen klinkt er steeds vaker de roep om strenger om te gaan met vaccinaties. Op dit moment zijn vaccinaties in Nederland niet verplicht. Wel stimuleert de overheid dat kinderen worden ingeënt. Mag de overheid hier verder in gaan?

→ Jullie vinden dat inenting **VERPLICHT** moeten worden.

Jullie mogen allemaal het woord voeren, maar één persoon zal namens jullie groepje in het begin jullie standpunt bekendmaken en kort zeggen waarom dit jullie standpunt is. Kies hiervoor zelf iemand uit:

Dit is _____

Bedenk argumenten die jullie tijdens het debat kunnen gebruiken. Schrijf de argumenten die jullie hebben bedacht hieronder op:

Bedenk ook met welke argumenten het andere groepje kan komen. Schrijf hieronder op hoe jullie kunnen reageren op deze argumenten:

CASUS: VERPLICHT INENTEN

In onze grondwet staat dat iedereen recht heeft op onaantastbaarheid van het eigen lichaam. Anderen mogen niet beslissen wat er met jouw lichaam gebeurt. Maar wat als je hiermee anderen in gevaar brengt? Jullie casus gaat over dit grondrecht.

In 2014 overlijdt een gezonde, acht maanden oude baby bijna aan mazelen nadat hij was besmet door een oudere kind. De baby was vanwege zijn leeftijd nog niet gevaccineerd. Het oudere kind was bewust niet gevaccineerd door de ouders. Ook in april 2019 breekt er in een Haags kinderdagverblijf de mazelen uit. Vier jonge kinderen raakten besmet. Door zulke voorvallen klinkt er steeds vaker de roep om strenger om te gaan met vaccinaties. Op dit moment zijn vaccinaties in Nederland niet verplicht. Wel stimuleert de overheid dat kinderen worden ingeënt. Mag de overheid hier verder in gaan?

→ Jullie vinden dat inenting **NIET VERPLICHT** moeten worden.

Jullie mogen allemaal het woord voeren, maar één persoon zal namens jullie groepje in het begin jullie standpunt bekendmaken en kort zeggen waarom dit jullie standpunt is. Kies hiervoor zelf iemand uit:

Dit is _____

Bedenk argumenten die jullie tijdens het debat kunnen gebruiken. Schrijf de argumenten die jullie hebben bedacht hieronder op:

Bedenk ook met welke argumenten het andere groepje kan komen. Schrijf hieronder op hoe jullie kunnen reageren op deze argumenten:

CASUS: POLITIEAGENT MET HOOFDDOEK

In onze grondwet staat dat iedereen het recht heeft zijn godsdienst of levensovertuiging vrij te belijden. Tegelijkertijd moet je je wel aan alle andere wetten houden. Jullie casus gaat over deze godsdienstvrijheid.

In 2017 komt politieagente Sarah Izat (26 jaar) in het nieuws. Zij werkt voor de Rotterdamse politie op de serviceafdeling, waar ze meldingen over bijvoorbeeld inbraak en overvallen opneemt. Hierbij hoeft ze geen uniform van de politie te dragen. Wel draagt ze een hoofddoek. Haar werkgever biedt haar na een poosje aan om een opleiding te volgen om BOA (buitengewoon opsporingsambtenaar) te worden. Dat wil ze graag, maar ze weet ook dat ze dan een uniform moet dragen. En in de regels staat dat je geen hoofddoek mag dragen als je een uniform draagt. Ze dient hierop een klacht in en komt uiteindelijk voor de rechter terecht.

→ Jullie vinden als groepje dat Sarah **WEL** een hoofddoek zou mogen dragen.

Jullie mogen allemaal het woord voeren, maar één persoon zal namens jullie groepje in het begin jullie standpunt bekendmaken en kort zeggen waarom dit jullie standpunt is. Kies hiervoor zelf iemand uit:

Dit is _____

Bedenk argumenten die jullie tijdens het debat kunnen gebruiken. Schrijf de argumenten die jullie hebben bedacht hieronder op:

Bedenk ook met welke argumenten het andere groepje kan komen. Schrijf hieronder op hoe jullie kunnen reageren op deze argumenten:

CASUS: POLITIEAGENT MET HOOFDDOEK

In onze grondwet staat dat iedereen het recht heeft zijn godsdienst of levensovertuiging vrij te belijden. Tegelijkertijd moet je je wel aan alle andere wetten houden. Jullie casus gaat over deze godsdienstvrijheid.

In 2017 komt politieagente Sarah Izat (26 jaar) in het nieuws. Zij werkt voor de Rotterdamse politie op de serviceafdeling, waar ze meldingen over bijvoorbeeld inbraak en overvallen opneemt. Hierbij hoeft ze geen uniform van de politie te dragen. Wel draagt ze een hoofddoek. Haar werkgever biedt haar na een poosje aan om een opleiding te volgen om BOA (buitengewoon opsporingsambtenaar) te worden. Dat wil ze graag, maar ze weet ook dat ze dan een uniform moet dragen. En in de regels staat dat je geen hoofddoek mag dragen als je een uniform draagt. Ze dient hierop een klacht in en komt uiteindelijk voor de rechter terecht.

→ Jullie vinden als groepje dat Sarah **GEEN** hoofddoek zou mogen dragen.

Jullie mogen allemaal het woord voeren, maar één persoon zal namens jullie groepje in het begin jullie standpunt bekendmaken en kort zeggen waarom dit jullie standpunt is. Kies hiervoor zelf iemand uit:

Dit is _____

Bedenk argumenten die jullie tijdens het debat kunnen gebruiken. Schrijf de argumenten die jullie hebben bedacht hieronder op:

Bedenk ook met welke argumenten het andere groepje kan komen. Schrijf hieronder op hoe jullie kunnen reageren op deze argumenten:

CASUS: ANTIDEMOCRATISCHE POLITIEKE PARTIJ

In onze grondwet staat dat iedereen het recht heeft een vereniging op te richten, dus ook om een politieke partij op te richten. Maar wat als deze partij tegenstander is van democratie?

In 2017 komt de Nationaaldemocratische Partij Duitsland (NPD) in het nieuws. De zestien Duitse deelstaten willen deze politieke partij namelijk verbieden. Zij zeggen dat de partij racistisch is en Adolf Hitler verheerlijkt. Ook wil de partij geen parlementaire democratie in Duitsland. De deelstaten vinden daarom dat de partij de Duitse grondwet schendt en een gevaar is voor de democratie. De partij heeft nog nooit een zetel gehaald in het nationale parlement of in de deelstaatparlementen. Wel krijgt de partij geld van de overheid, omdat ze stemmen hebben gehaald bij de verkiezingen. De partij heeft één zetel in het Europees Parlement. Ook heeft de partij 5.000 leden. Het grondwettelijk hof moet besluiten of de partij wel of niet verboden wordt.

→ Jullie vinden dat deze politieke partij **VERBODEN** moet worden.

Jullie mogen allemaal het woord voeren, maar één persoon zal namens jullie groepje in het begin jullie standpunt bekendmaken en kort zeggen waarom dit jullie standpunt is. Kies hiervoor zelf iemand uit:

Dit is _____

Bedenk argumenten die jullie tijdens het debat kunnen gebruiken. Schrijf de argumenten die jullie hebben bedacht hieronder op:

Bedenk ook met welke argumenten het andere groepje kan komen. Schrijf hieronder op hoe jullie kunnen reageren op deze argumenten:

CASUS: ANTIDEMOCRATISCHE POLITIEKE PARTIJ

In onze grondwet staat dat iedereen het recht heeft een vereniging op te richten, dus ook een politieke partij. Maar wat als deze partij tegenstander is van democratie?

In 2017 komt de Nationaaldemocratische Partij Duitsland (NPD) in het nieuws. De zestien Duitse deelstaten willen deze politieke partij namelijk verbieden. Zij zeggen dat de partij racistisch is en Adolf Hitler verheerlijkt. Ook wil de partij geen parlementaire democratie in Duitsland. De deelstaten vinden daarom dat de partij de Duitse grondwet schend en een gevaar is voor de democratie. De partij heeft nog nooit een zetel gehaald in het nationale parlement of in de deelstaatparlementen. Wel krijgt de partij geld van de overheid, omdat ze stemmen hebben gehaald bij de verkiezingen. De partij heeft wel één zetel in het Europees Parlement. Ook heeft de partij 5.000 leden. Het grondwettelijk hof moet besluiten of de partij wel of niet verboden wordt.

→ Jullie vinden dat deze politieke partij **NIET VERBODEN** moet worden.

Jullie mogen allemaal het woord voeren, maar één persoon zal namens jullie groepje in het begin jullie standpunt bekendmaken en kort zeggen waarom dit jullie standpunt is. Kies hiervoor zelf iemand uit:

Dit is _____

Bedenk argumenten die jullie tijdens het debat kunnen gebruiken. Schrijf de argumenten die jullie hebben bedacht hieronder op:

Bedenk ook met welke argumenten het andere groepje kan komen. Schrijf hieronder op hoe jullie kunnen reageren op deze argumenten:

CASUS: DNA-DATABANK

In onze grondwet staat dat iedereen recht heeft op privacy. Jullie casus gaat over dit grondrecht.

In 1998 verdwijnt de elfjarige jongen Nicky Verstappen uit een jeugdkamp. Pas 20 jaar later, in 2018, wordt er een verdachte aangehouden: Jos B. Dit gebeurt nadat de politie een grootschalig DNA-verwantschapsonderzoek uitvoert. Tienduizenden mannen die in 1998 in de buurt waren of woonden van het misdrijf worden opgeroepen om hun DNA af te staan. Het OM maakt hierna bekend dat er een match is gevonden met Jos B., hij wordt uiteindelijk in Spanje gearresteerd. Na een zaak als deze klinkt vaak de roep om een DNA-databank. Zo'n databank zou moeten helpen bij het eerder oplossen van zware misdrijven.

→ Jullie vinden dat er **WEL** een DNA-databank moet komen.

Jullie mogen allemaal het woord voeren, maar één persoon zal namens jullie groepje in het begin jullie standpunt bekendmaken en kort zeggen waarom dit jullie standpunt is. Kies hiervoor zelf iemand uit:

Dit is _____

Bedenk argumenten die jullie tijdens het debat kunnen gebruiken. Schrijf de argumenten die jullie hebben bedacht hieronder op:

Bedenk ook met welke argumenten het andere groepje kan komen. Schrijf hieronder op hoe jullie kunnen reageren op deze argumenten:

CASUS: DNA-DATABANK

In onze grondwet staat dat iedereen recht heeft op privacy. Jullie casus gaat over dit grondrecht.

In 1998 verdwijnt de elfjarige jongen Nicky Verstappen uit een jeugdkamp. Pas 20 jaar later, in 2018, wordt er een verdachte aangehouden: Jos B. Dit gebeurt nadat de politie een grootschalig DNA-verwantschapsonderzoek uitvoert. Tienduizenden mannen die in 1998 in de buurt waren of woonden van het misdrijf worden opgeroepen om hun DNA af te staan. Het OM maakt hierna bekend dat er een match is gevonden met Jos B., hij wordt uiteindelijk in Spanje gearresteerd. Na een zaak als deze klinkt vaak de roep om een DNA-databank. Zo'n databank zou moeten helpen bij het eerder oplossen van erge misdrijven.

→ Jullie vinden dat er **GEEN** DNA-databank moet komen.

Jullie mogen allemaal het woord voeren, maar één persoon zal namens jullie groepje in het begin jullie standpunt bekendmaken en kort zeggen waarom dit jullie standpunt is. Kies hiervoor zelf iemand uit:

Dit is _____

Bedenk argumenten die jullie tijdens het debat kunnen gebruiken. Schrijf de argumenten die jullie hebben bedacht hieronder op:

Bedenk ook met welke argumenten het andere groepje kan komen. Schrijf hieronder op hoe jullie kunnen reageren op deze argumenten:
